

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Дж. № 10
Дата 30.05.2008г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

К. 9 № 3 / 2008
определи докладчик
по това владение бл. Пунт
Искам да се реши
председател на
ИСКАНЕ
от президента на Република България,
с адрес в гр. София, бул. "Дондуков" № 2,
30.05.2008г.

на основание чл. 150, ал. 1 във връзка с чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията на Република България

за установяване на противоконституционността на § 1 от Закона за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, приет на 15 май 2008 г., обн. ДВ, бр. 50 от 30 май 2008 г.

Уважаеми господин председател,
Уважаеми конституционни съдии,

Новият Граждански процесуален кодекс, приет на 6 юли 2007 г., в сила от 1 март 2008 г., внесе в производството по граждански дела съществени изменения, от които се очаква да повишат качеството и ефективността на правораздаването по тях, както и да го приведат в съответствие с Конституцията на Република България и европейските стандарти. В този смисъл той представлява важен елемент от съдебната реформа. Въпреки осем месечния vacation legis едва в навечерието на влизането му в сила Министерският съвет реши, че са необходими изменения и допълнения в този изключително важен закон, които Народното събрание прие три месеца след влизането му в сила. Този подход поражда основателна тревога за стабилността и годността на ГПК да постигне целите, с оглед на които беше приет, както и за правната сигурност и предвидимост в работата на съдилища и доверието на гражданите в съдебната система. Остава да се надяваме, че с приетия от Народното събрание ЗИД на ГПК действително се

отстраняват непълноти и грешки, което само практиката ще потвърди или отрече. Намирам обаче, че с първото изменение на закона се допусна отстъпление в едно от достиженията на новия Граждански процесуален кодекс, което не мога да приема като съответстващо на Конституцията.

Обръщам се към Вас за произнасяне по конституционността на § 1 от Закона за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, обнародван в ДВ, бр. 50 от 30 май 2008 г.

Според мен разпоредбата на § 1 от закона противоречи на чл. 4, ал.1, чл. 8, чл. 17, ал. 2, чл. 19, ал. 2, чл. 117, ал. 3 и чл. 121, ал. 1 от Конституцията на Република България. Съображенията ми за това са следните: С тази разпоредба се възстановява привилегията за държавата и държавните учреждения да не заплащат държавна такса по водените от тях дела по искове за частни държавни вземания и права върху вещи - частна държавна собственост. По отменения ГПК от 1952 г. /чл. 63, ал. 4/ и при действието на Конституцията от 1971 г., държавата, държавните учреждения и общините се ползваха като страни по граждански дела с редица привилегии, включително и освобождаване от държавна такса, което се считаше за израз на засилена защита на техните права. С чл. 84, т. 1 от действащия ГПК тази привилегия беше отменена, като се предвиди задължение и за тях да заплащат, като всички останали субекти на частното право, държавна такса по водените от тях дела за частни държавни вземания и права върху вещи - частна държавна собственост. С § 1 от ЗИД на ГПК за държавата и държавните учреждения /но не и за общините/ отново се възстановява предишното положение, което считам за отглас от времето на отречените с Конституцията от 1991г. принципи за единството на властта и общонародната собственост.

Разпоредбата на § 1 от ЗИД на ГПК противоречи на принципа за равнопоставеност на субектите на частната собственост в условията на действаща пазарна икономика, в която няма място за засилена защита на частните права на държавата. Конституционният съд е имал възможност да вземе становище по въпроса за спазване на това изискване от законодателя в редица свои решения.

В т. 2 от диспозитива на Решение № 19/21.12.1993 г. по к.д. № 11/1993 г. е прието, че "при упражняването на частната собственост всички правни субекти са равнопоставени. Член 19, ал. 2 и 4 се отнасят не само за гражданите и

юридическите лица, но и за държавата и общините". Предявяването на иски за защита на частни държавни вземания и права на частна държавна собственост е една от формите на упражняване на такива права. Според чл. 121, ал. 1 от Конституцията "съдилищата осигуряват равенство и условия за състезателност на страните в съдебния процес". Равнопоставеността от своя страна е свързана и с равния достъп /формален и реален/ до правосъдие.

Принципът на равнопоставеност между носителите на правото на собственост се отнася както до материалното съдържание на правото на собственост, така и до процесуалните гаранции за неговата защита - чл. 17, ал. 1 от Конституцията. Този извод се прави в мотивите на Решение № 2/30.03.2000 г. по к.д. № 2/2000 г. Защитата на частните държавни вземания и тези на останалите участници в оборота не може да бъде подчинена на различен режим.

Процесуалната равнопоставеност на страните по граждански дела е проекция на равнопоставеността в частното право. Тя означава, че страните - граждани, юридически лица и държавата, следва да са подчинени на един общ режим, установен от процесуалния закон. Той се отнася до всички процесуални права и задължения, включително задължението за заплащане на правосъдната дейност. Макар и тя да е една от основните функции на държавата, на гражданското правосъдие винаги се е гледало и като на възмездна услуга, която заинтересуваният получава в защита на своите интереси. Равнопоставеността на участниците в оборота в едно пазарно стопанство би била нарушена, ако държавата и държавните учреждения биха продължили да се ползват от привилегиите, които гражданскопроцесуалното законодателство им предоставяше, като израз на засилената защита на техните права.

В една социална и правова държава, каквато е Република България според Преамбюла и чл. 4, ал. 1 от Конституцията, единствено съображения за хуманизъм и социална справедливост могат да оправдаят освобождаването от такса и разноски на ищците, които нямат средства да ги заплатят. Това е предвидено в чл. 83, ал. 1 и 2 от ГПК, без което би бил ограничен реалният достъп на тези физически лица до правосъдие. Същите съображения са мотивирали и освобождаването на Българския червен кръст в чл. 84, т. 2 от ГПК. В случая освобождаването от такси и разноски е гаранция за принципа на

равнопоставеност и достъпа до правосъдие, а не негово отрицание или привилегия.

Освобождаването от държавна такса не може да се основава на съображения от бюджетно-счетоводна целесъобразност, а е въпрос на конституционно прогласени принципи, които трябва да се спазват. Освобождаването на държавата и държавните учреждения е далеч от такива съображения. Впрочем и мотивите към законопроекта на ЗИД на ГПК не са убедителни. Твърди се, че с чл. 84, т. 1 от ГПК се въвежда задължение за държавните ведомства, учреждения и областни управители да заплащат значителни по размер разходи за държавни такси. Размерът на държавните такси е определен от държавата /Тарифа № 1 към Закона за държавните такси за таксите, събирани от съдилищата, прокуратурата, следствените служби и Министерството на правосъдието/ и ако тя го намира за "значителен", какво да кажат гражданите и юридическите лица!

В чл. 117, ал. 3 от Конституцията е предвидено, че съдебната власт има самостоятелен бюджет. Освен гаранция за независимостта на съдебната власт, това е израз и на принципа на разделение на властите, прогласен в чл. 8 от Конституцията. Този конституционен принцип е намерил място в правната уредба на бюджета - чл. 4, ал. 1 от Закона за устройството на държавния бюджет, според който "Държавният бюджет обхваща републиканския бюджет /на изпълнителната власт/, бюджета на Народното събрание /законодателната власт/ и бюджета на съдебната власт". Бюджетът на съдебната власт е подчинен на особени правила относно изготвянето и приемането на проекта за бюджет на съдебната власт, както и неговото изпълнение. Израз на тази самостоятелност на съдебния бюджет е новата разпоредба на чл. 78, ал. 6 от ГПК, според която, когато делото е решено в полза на освободено от държавна такса лице, заплатената от осъденото лице държавна такса се присъжда в полза на съда, а не в полза на незаплатилото я учреждение. Законодателно отражение на конституционната уредба на самостоятелността на бюджета на съдебната власт е редакцията на чл. 84, т. 1 от ГПК преди промяната ѝ с § 1 от ЗИД на ГПК.

Ако държавата и държавните учреждения предявяват основателни иски (а те разполагат с по-голям финансов и професионален капацитет за грижлива подготовка и защита по делото от гражданите и юридическите лица) разходите им

5

за държавни такси не биха били значителни. Те се възстановяват в бюджета на основание чл. 78, ал. 1 от ГПК. Задължението за плащане на държавна такса е пречка срещу предявяването на зле подготвени и неоснователни искове, а освен всичко друго има и дисциплиниращ ефект от гледна точка на бюджетната дисциплина.

Законодателят веднъж е приел в редакцията на чл. 84, т. 1 от новия ГПК, че по исковете за частни държавни вземания и права върху вещи – частна държавна собственост държавата и държавните учреждения не са освободени от държавна такса. Със ЗИД на ГПК, приет по-малко от три месеца след влизането на кодекса в сила, с обратно действие това задължение се отменя и се предвижда освобождаване за тях. Тази непоследователност на законодателя ме мотивира да Ви сезирам, за да се установи несъответствието на разопредбата с Конституцията.

На основание на гореизложеното се обръщам към Вас с искане да установите противоконституционността на § 1 от Закона за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, обн. ДВ, бр. 50 от 30 май 2008 г.

На основание чл. 18, ал. 2, т. 3 от Правилника за организацията на дейността на Конституционния съд Ви моля да конституирате като заинтересовани институции Народното събрание, Министерския съвет, министърът на финансите, министърът на правосъдието и Висшия съдебен съвет.

ГЕОРГИ ПЪРВАНОВ
ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ